

ÎNCOTRO SE ÎNDREAPTĂ SISTEMUL COMERCIAL INTERNAȚIONAL?

Agnes Ghibuțiu, Andra Ghibuțiu¹

Rezumat

Sistemul comercial internațional este marcat de noi evoluții și schimbări majore. Articolul examinează cele mai recente și relevante tendințe în domeniu, în scopul reliefării perspectivelor guvernantei comerțului internațional. Analiza se concentrează asupra următoarelor trei subiecte: (1) rezultatele celei de-a Noua Conferințe ministeriale a Organizației Mondiale a Comerțului (OMC), din decembrie 2013 de la Bali (Indonezia), și semnificația acestora pentru consolidarea sistemului comercial multilateral; (2) ritmul accelerat, amploarea inedită și impactul negocierilor pentru convenirea de acorduri comerciale preferențiale; și (3) rezultatele încurajatoare ale eforturilor continue de liberalizare unilaterală a comerțului, în contrast cu perpetuarea măsurilor protecționiste asociate crizei. Articolul relevă că, în pofida perspectivelor îmbunătățite pentru liberalizarea multilaterală a comerțului generate de ultima Conferință ministerială a OMC, sistemul comercial mondial devine tot mai fragmentat, mai puțin coerent și mai incert, fiind gestionat de un număr crescând de acorduri preferențiale, concomitent cu abordarea angajamentelor asumate de membrii OMC în baza unei geometrii variabile.

Cuvinte-cheie: sistemul comercial internațional, Organizația Mondială a Comerțului (OMC), Runda Doha, politici comerciale, acorduri comerciale multilaterale, acorduri comerciale preferențiale, liberalizarea comerțului, protecționism comercial

Clasificare JEL: F10, F13, F15, F23

¹ Doctor în economie, cercetător gradul I, Agnes Ghibuțiu, Institutul de Economie Mondială, Academia Română, București, E-mail: agnesghibutiu@clicknet.ro; Doctorand Andra Ghibuțiu, Academia de Studii Economice, București, E-mail: andra.ghibutiu@gmail.com

1. Introducere

În anii recenti, evoluția comerțului internațional a fost determinată de tendințele macroeconomice mai ample care s-au manifestat la nivelul economiei mondiale și nu de schimbările în planul politicilor comerciale în sensul deschiderii piețelor de bunuri și servicii, care în trecut au contribuit într-o măsură semnificativă la expansiunea fluxurilor comerciale internaționale.

Această situație se datorește faptului că, pe de o parte, sub impactul crizei financiare și economice globale din 2008/09, agenda comercială internațională a cedat locul măsurilor de contracarare a efectelor negative ale acesteia la nivel național, care au îmbrăcat inclusiv forma unor măsuri de protecție. Pe de altă parte, colaborarea țărilor în sfera comerțului, și mai ales procesul de liberalizare a fluxurilor comerciale la nivel multilateral, au fost practic înghețate din momentul în care Runda Doha – prima rundă de negocieri comerciale multilaterale lansată sub auspiciile Organizației Mondiale a Comerțului (OMC), în 2001 – a intrat în impas. Iar odată cu blocarea în 2008 a funcției OMC de for pentru negocieri multilaterale, s-a gripat și funcția sa legislativă, responsabilă pentru elaborarea de noi reguli și discipline comerciale. În aceste condiții, în ultimul deceniu, procesul de deschidere a piețelor la nivel **multilateral** a încetinit notabil, măsurile de liberalizare a comerțului continuând să fie inițiate doar la nivel **unilateral (național)** și **regional**. Având o sferă de cuprindere îngustă și un impact limitat, rezultatele acțiunilor unilaterale și regionale de liberalizare prezintă un tablou mixt, fiind în mare parte contrabalansate de măsurile protecționiste inițiate de numeroase țări ale lumii în contextul politicilor comerciale promovate în anii de criză și post-criză.

Este însă de așteptat ca această situație să se inverseze într-un orizont de timp mediu, iar politicile comerciale să își redobândească rolul important jucat odinioară în evoluția comerțului internațional. Argumentele aduse în acest sens se bazează pe perspectivele mai favorabile care sunt anticipate pentru evoluția comerțului mondial în anii care vin, dar și pe o serie de evoluții semnificative care au intervenit în sistemul comercial internațional în anul 2013. Într-adevăr, toate prognozele elaborate în prima parte a anului 2014 de organisme economice internaționale (ONU, Banca Mondială, OMC, FMI și OCDE) au în comun aprecierea că schimburile comerciale mondiale se vor accelera în 2014-2015, revenind după o îndelungată lentoare în anii post-criză. Dacă majoritatea prognozelor prevăd un ritm de creștere a comerțului mondial situat în intervalul 5,1-5,3% în 2015, proiecțiile OCDE sunt chiar mai optimiste, anticipând o expansiune cu 6,1% a schimburilor comerciale internaționale în 2015. Agenda comercială internațională, care a ocupat un loc marginal în contextul crizei, a cunoscut la rândul ei o revitalizare în 2013, datorită, pe de o parte, realizării sub auspiciile OMC a unui acord comercial multilateral cu prilejul ultimei Conferințe ministeriale a organizației, din decembrie 2013, iar, pe de altă parte, datorită inițierii în cursul anului 2013 a numeroase negocieri bilaterale și regionale în scopul încheierii de noi acorduri

comerciale preferențiale, unele de mare anvergură și cu implicații majore pentru sistemul comercial internațional.

2. Evoluții recente și tendințe în sistemul comercial multilateral gestionat de OMC

2.1 Rezultatele Conferinței ministeriale a OMC din decembrie 2013

Rezultatele celei de-a 9-a Conferințe ministeriale a OMC, desfășurată în perioada 3-7 decembrie 2013 la Bali (Indonezia), au introdus o nouă perspectivă asupra reluării colaborării națiunilor lumii la nivel multilateral.

La Bali, miniștrii comerțului din cele 159 țări membre ale OMC au reușit să adopte un set de măsuri vizând liberalizarea și stimularea comerțului internațional, incluzând *Acordul pentru facilitarea comerțului* – așa-numitul „pachet de la Bali” (WTO, 2013). Chiar dacă pachetul nu acoperă decât o modestă parte a agendei comerciale a Rundei Doha și vizează doar facilitarea comerțului și anumite aspecte legate de agricultură și dezvoltare, convenirea acestui set de măsuri are o relevanță deosebită din mai multe puncte de vedere.

În primul rând, „pachetul de la Bali” reprezintă un pas istoric, după cum a declarat însuși directorul general al OMC, Roberto Azevêdo, fiind primul acord cuprinzător realizat în cadrul OMC de la înființarea sa în 1995. Odată pus în aplicare, pachetul ar urma să asigure un stimulent puternic pentru economia globală, întrucât ar genera creștere economică și noi locuri de muncă, atât de necesare în actualul context global marcat de creștere economică lentă. În același timp, măsurile adoptate, și în special noul ***Acord privind facilitarea comerțului*** – care prevede simplificarea și eficientizarea procedurilor vamale, sporirea transparenței și diminuarea birocrăției – sunt așteptate să reducă în mod semnificativ barierele care stau în calea exportatorilor.

Părerile privind impactul economic al noilor măsuri de liberalizare a comerțului sunt însă contradictorii. Astfel, în cercurile OMC se apreciază că „pachetul de la Bali” va da un impuls în valoare de până la 1.000 miliarde de dolari anual economiei și comerțului mondial (echivalând cu 1,3% din PIB-ul mondial din 2013). În același registru optimist se înscriu și aprecierile specialiștilor OCDE (2014), potrivit cărora, pe termen mediu, efectele măsurilor de facilitare a comerțului vor impulsiona activitatea economică în plan mondial și comerțul internațional, iar pe termen scurt vor exercita o influență pozitivă asupra mediului de afaceri și investițiilor. În schimb, experții ONU sunt mult mai rezervați, considerând că efectele economice ale pachetului sunt neclare deocamdată și este puțin probabil ca acestea să influențeze evoluția comerțului mondial în anii 2014-2015 (UN/DESA, 2014, p. 57).

În al doilea rând, rezultatele Conferinței ministeriale din decembrie 2013 constituie un semnal clar că OMC și-a reluat cele două funcții centrale: de for pentru negocieri comerciale multilaterale, având ca obiectiv deschiderea piețelor, și cea de for legislativ, care asigură elaborarea de reguli pentru comerțul mondial. Întrucât aceste

funcții s-au blocat în 2008 odată cu intrarea Rundei Doha în impas, în cadrul activității organizației din ultimii ani au prevalat mai curând funcțiile de supraveghere și monitorizare a politicilor comerciale și, respectiv, de rezolvare a diferendelor comerciale, ceea ce a contribuit la erodarea puternică a credibilității OMC. Or, rezultatele pozitive ale Conferinței constituie un pas important în direcția revigorării sistemului comercial multilateral, a consolidării **credibilității OMC** și a restabilirii rolului său central în cooperarea economică și guvernanta globală în sfera comerțului.

În al treilea rând, rezultatele ultimei Conferințe ministeriale a OMC semnifică un pas important în direcția finalizării Rundei Doha. Cu acest prilej, țările membre ale OMC s-au angajat să ducă la bun sfârșit negocierile comerciale multilaterale declanșate în 2001, organizația fiind mandatată să elaboreze un **program de lucru concret** în acest sens până la finele anului 2014 (WTO, 2013).

În al patrulea rând, în șirul evoluțiilor recente care au marcat sistemul comercial multilateral trebuie încadrată și **extinderea în continuare a sferei de cuprindere geografică a OMC**. Astfel, printre rezultatele pozitive ale ultimei Conferințe ministeriale se numără și aprobarea accesiei Yemenului la OMC, ceea ce a sporit numărul țărilor membre la 160. În prezent, OMC poartă negocieri de accesie cu alte 23 țări, ceea ce demonstrează atractivitatea pe care o exercită în continuare apartenența la sistemul comercial multilateral construit în jurul OMC. În același timp, însă, lărgirea continuă a sferei de cuprindere a OMC sub aspect geografic, a condus la apariția în sânul organizației a unui nou pericol, care vizează accentuarea decalajului dintre țările membre care au accedat recent la OMC (și care, în medie, și-au asumat obligații mai mari) și restul membrilor OMC, ceea ce reclamă eforturi în direcția asigurării unei convergențe mai mari a sistemului comercial multilateral (Lamy, 2013).

În fine, dar nu în ultimul rând, rezultatele Conferinței ministeriale a OMC, din decembrie 2013, au scos în evidență nevoia de a trece la **modele de negociere** mult mai eficiente în cadrul OMC, care să implice un număr mai mic de jucători dar dispuși să se angajeze în negocieri într-o sferă mai îngustă de probleme – așa-numitele **acorduri „plurilaterale”**. În opinia celor mai mulți analiști, în locul modelului actual al negocierilor, care reclamă ca toate țările membre să ajungă la un acord asupra tuturor aspectelor, ar fi necesară adoptarea unor metode mult mai flexibile care să asigure în viitor progresul negocierilor în alte sfere relativ înguste ale agendei comerciale a Rundei Doha sau în domenii care transcend această agendă (Dadush, 2014). Un studiu apărut recent sub egida OMC conchide, la rândul său, că noul **Acord privind facilitarea comerțului** convenit la Bali deschide noi orizonturi și ar putea servi ca model demn de urmat și în alte domenii ale negocierilor din cadrul OMC (WTO, 2014b).²

² **Acordul privind facilitarea comerțului** este considerat un *acord multilateral*, întrucât toți membrii OMC au fost implicați în negocierea sa. Analiștii sunt însă de părere că, dată fiind natura sa îngustă, acordul poate fi interpretat și ca un *aranjament plurilateral privind facilitarea comerțului*, deoarece prevederile sale oferă mult spațiu de manevră și acordă țărilor în dezvoltare perioade de implementare practic nedefinite, permițându-le să profite de pe urma lui chiar dacă nu îl vor respecta (Dadush, 2014).

De altfel, acordurile plurilaterale (sectoriale) pe care le administrează OMC încă de la crearea sa, ca și negocierile ulterioare purtate la acest nivel demonstrează că organizația poate servi ca for efectiv pentru promovarea unor demersuri de deschidere a piețelor care transcend liberalizarea realizată în plan multilateral. Sunt relevante în acest sens **Acordul privind achizițiile publice** (renegociat în 2012), precum și **Acordul privind tehnologia informației** sau **Acordul privind serviciile financiare**, care fac în prezent obiectul negocierilor în vederea extinderii și aprofundării prevederilor lor.

2.2 Negocierile plurilaterale sub auspiciile OMC

Rezultatele ultimei Conferințe ministeriale a OMC, din decembrie 2013, sunt semnificative și sub aspectul **negocierilor plurilaterale cu profil sectorial** pe care le găzduiește OMC.

Cu acest prilej, țările participante la negocierile pentru extinderea **Acordului plurilateral privind achizițiile guvernamentale**³ și-au afirmat obiectivul ca Protocolul de revizuire a acordului negociat în 2012, prin care se extind angajamentele privind accesul pe piețe, să intre în vigoare în martie 2014. Și, într-adevăr, Acordul revizuit privind achizițiile guvernamentale a intrat în vigoare la 6 aprilie 2014. Potrivit estimărilor OMC, părțile Acordului revizuit – 43 de membri ai OMC, incluzând cele 28 state membre ale UE – vor beneficia anual de câștiguri de ordinul a 80-100 miliarde de dolari în termeni de acces pe piață pentru întreprinderile lor (WTO, 2014c). Câștigurile derivă din extinderea sferei de cuprindere a Acordului asupra mai multor entități guvernamentale (ministere și agenții) și asupra a noi servicii și alte domenii ale activităților de achiziții publice. Noul text simplificat și modernizat include, de exemplu, standarde legate de utilizarea instrumentelor de achiziții electronice, prevederi vizând prevenirea practicilor de corupție în cadrul sistemelor de achiziții ale partenerilor și posibilitatea promovării conservării resurselor naturale și a protejării mediului prin aplicarea unor specificații tehnice corespunzătoare. După cum declara recent directorul general al OMC, Roberto Azevêdo: „Faptul că Acordul revizuit a intrat în vigoare cu celeritate este o nouă dovadă, după convenirea „pachetului de la Bali”, că OMC este iarăși funcțional, fiind de așteptat ca și alți membri ai OMC să se alătore acordului” (WTO, 2014c). De altfel, Acordul revizuit încorporează măsuri de tranziție îmbunătățite pentru a facilita acesiunea țărilor în dezvoltare. În plus față de cei 43 de membri ai OMC care participă deja la Acord, alți 10 membri au solicitat să devină parte a acestuia, respectiv: Albania, China, Georgia, Iordania, Kirghizstan, Moldova, Muntenegru, Noua Zeelandă,

³ **Acordul OMC privind achizițiile guvernamentale**, convenit ca rezultat al Runderi Uruguay (1986-1994), asigură că semnatarii nu vor discrimina bunurile și serviciile (sau furnizorii acestora) provenind din alte părți ale Acordului sub aspectul oportunităților legate de achizițiile guvernamentale deschise concurenței străine. Acordul cere ca practicile de achiziții pe piețele acoperite de prevederile sale să fie *transparente* și să se desfășoare pe o bază *concurențială*. Deși este convenit **în cadrul OMC**, Acordul este **plurilateral**, adică se aplică doar acelor membri ai OMC care și-au asumat angajamente în baza sa.

Oman și Ucraina. De asemenea, în cazul a încă 5 țări membre ale OMC – Macedonia, Mongolia, Rusia, Tadjikistan și Arabia Saudită – există prevederi vizând accesiuinea lor la Acord, în baza protocoalelor de accesiuinea la OMC (WTO, 2014c).

În contextul demersurilor plurilaterale de liberalizare a comerțului desfășurate sub auspiciile OMC este de menționat și **Acordul privind tehnologia informației** (încheiat în 1997), care acoperă comerțul cu produse IT (computere, semiconductori, circuite integrate, aparate de telecomunicații ș.a.) și care constituie la rândul său obiectul renegocierii în vederea extinderii și aprofundării prevederilor sale. Dacă inițial Acordul a numărat 28 țări membre semnatare, prin ralierea Rusiei în septembrie 2013, numărul participanților a sporit la 78, revenindu-le peste 97% din comerțul mondial cu produse IT. Liberalizarea în continuare a pieței produselor IT este o premisă esențială pentru susținerea comerțului desfășurat prin rețelele globale de producție. Din acest motiv, numeroși participanți la Acord, incluzând UE și SUA, doresc renegocierea sa în scopul extinderii sferei sale de acoperire sub aspectul produselor. Momentan, negocierile sunt însă suspendate din cauza solicitării Chinei ca un anumit număr de produse din domeniul IT să fie exclus din procesul de liberalizare (UN/DESA, 2014, p. 57).

Desigur, OMC reprezintă în continuare forul cel mai potrivit pentru negocierea aspectelor legate de accesul pe piețele de bunuri (cum ar fi taxele vamale la import) sau pe piețele de servicii, pentru negocierea reducerii subvențiilor sau pentru negocierea a numeroase alte probleme care privesc regulile chemate a governa comerțul, întrucât aceste aspecte și probleme nu pot fi abordate decât într-un cadru multilateral. Dar chiar dacă soluțiile multilaterale sunt de preferat oricărui altor soluții, **acordurile plurilaterale încheiate sub auspiciile OMC se dovedesc a fi o cale de a asigura progresul în direcția liberalizării comerțului în anumite sectoare**. Este însă la fel de adevărat că aceste acorduri constituie o deviere de la un principiu de bază al OMC, conform căruia orice pachet de măsuri de liberalizare trebuie adoptat de *toate* țările membre ca o *acțiune unică și unitară*. În plus, acordurile plurilaterale contravin frecvent tratamentului națiunii celei mai favorizate, care este o altă piatră de temelie a OMC.

Este de așteptat ca în viitor să se intensifice preocupările din cadrul OMC în direcția încheierii de noi **acorduri plurilaterale în sectoare specifice**, cum ar fi investițiile, concurența, drepturile de proprietate intelectuală ș.a. Argumentele care susțin o asemenea aserțiune rezidă în gradul ridicat de dificultate presupus de convenirea noilor reguli comerciale în plan multilateral, în condițiile în care: (i) acestea nu se rezumă doar la măsurile impuse la frontiere (precum taxele vamale), ci acoperă și reglementările din interiorul frontierelor; și (ii) numărul membrilor OMC a sporit la 160, iar deciziile în cadrul organizației se iau prin consens (Ghibuțiu, 2014, p. 16).

3. Proliferarea exponențială a acordurilor comerciale preferențiale: inițiative majore, cauze și implicații

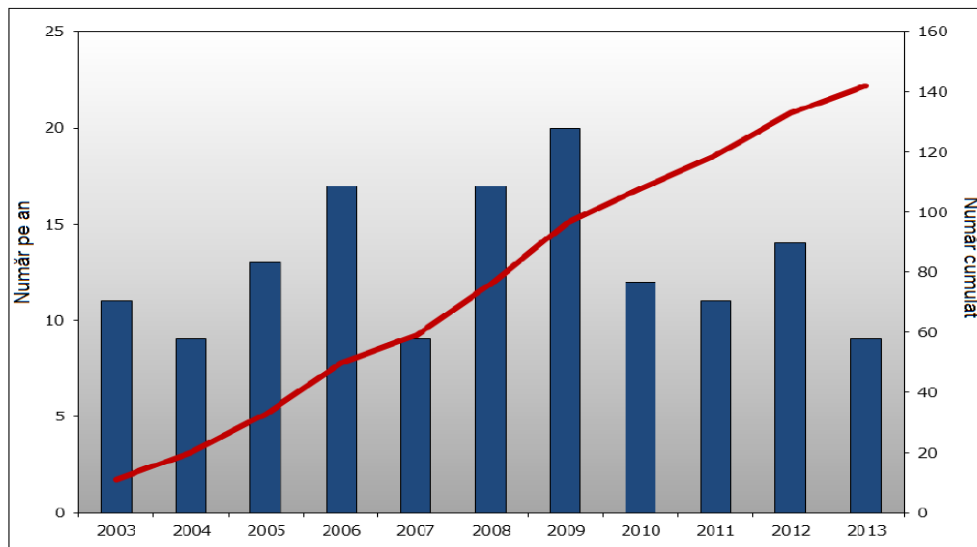
Deși OMC a ajuns din nou în lumina reflectoarelor datorită rezultatelor pozitive ale Conferinței ministeriale de la Bali, *atenția în cercurile guvernamentale și în sectorul privat* continuă să fie concentrată într-o foarte mare măsură pe marile inițiative comerciale regionale și bilaterale, care sunt promovate la ora actuală.

Lipsa progreselor în negocierile comerciale multilaterale din Runda Doha și, implicit, imposibilitatea OMC de a-și ajusta regulile și disciplinele comerciale la schimbările structurale rapide și de mare anvergură din economia și comerțul mondial au determinat numeroase țări ale lumii să recurgă, într-o măsură crescândă, la modalități de reglementare și liberalizare a piețelor situate în afara OMC.

Drept urmare, sistemul comercial internațional a ajuns să fie reglementat de un număr tot mai mare de acorduri comerciale preferențiale. Conform estimărilor specialiștilor UNCTAD, la nivelul anului 2012, circa 60% din comerțul țărilor dezvoltate, ca și al țărilor din America Latină și al economiilor în tranziție, s-a derulat în baza acordurilor comerciale preferențiale, și mai ales a unor acorduri de integrare mai profundă, care conțin reguli și discipline comerciale care transcend accesul preferențial tradițional. În 2012, de exemplu, fiecare țară dezvoltată avea acces preferențial pe piața a 23 de țări în medie – o creștere abruptă față de numărul de 8 țări în 2002 (UNCTAD, 2013b, p. 18). Deși este mult mai moderat, acest indicator se află în creștere dinamică și în cazul țărilor în dezvoltare. Comerțul desfășurat în baza acordurilor comerciale preferențiale deține o pondere relativ mai mică în Asia de Est (40%), Asia de Sud (30%) și Africa Sub-Sahariană (30%), dar este în creștere rapidă în primele două regiuni.

Evidențele OMC relevă că, în perioada 15 octombrie 2012 - 15 noiembrie 2013, țările membre au notificat organizației un număr de 23 de acorduri comerciale preferențiale, regionale și bilaterale (și, respectiv, 36, dacă sunt numărate separat notificările pentru bunuri, servicii și accesiuni). Astfel, numărul total al acordurilor notificate a ajuns la 432, din care 250 erau în vigoare în noiembrie 2013 (577 și, respectiv, 381 dacă sunt numărate separat). Din totalul celor 250 de acorduri în vigoare, 114 vizau comerțul cu bunuri și servicii, 135 doar comerțul cu bunuri, iar 1 doar comerțul cu servicii. Potrivit estimărilor Secretariatului OMC, ar fi în vigoare încă circa 100 de acorduri care nu au fost notificate (WTO, 2014d, p. 53).

Graficul 1: Numărul acordurilor comerciale preferențiale intrate în vigoare din 2003

Sursa: Secretariatul OMC (WTO, 2014d, p. 54).

Așadar, activitatea membrilor OMC în planul convenirii de acorduri comerciale preferențiale continuă neabătut, datele reliefând că, începând din 2003, anual au intrat în vigoare în medie 14 asemenea acorduri (**Graficul 1**). Proliferarea numerică a acestor acorduri nu reprezintă însă decât o fațetă a procesului de adâncire a integrării țărilor în economia mondială și de accentuare a interdependențelor dintre economiile naționale. În paralel cu sporirea neconținută sub aspect numeric, aceste acorduri îmbracă tot mai mult forma unor aranjamente de integrare mai profundă, în sensul că regulile comerciale pe care le promovează se extind dincolo de măsurile tarifare tradiționale sau de acordurile multilaterale existente, și chiar de acordurile preferențiale existente, acoperind măsuri comerciale care nu intră sub incidența regulilor și disciplinelor OMC.

3.1 „Mega-acordurile” regionale și bilaterale recente

În 2013, ritmul și anvergura demersurilor pentru încheierea de acorduri comerciale preferențiale au cunoscut o **amplificare fără precedent**, fiind lansate noi asemenea negocieri, inclusiv de către țări membre ale OMC care împreună dețin ponderi substanțiale în comerțul internațional și în PIB-ul mondial. Sunt relevante în acest sens negocierile pentru încheierea unor „mega-acorduri” regionale și bilaterale, inițiate în cursul anului 2013 de marile puteri comerciale tradiționale – SUA, UE și Japonia –, dintre care menționăm:

- ✓ declanșarea, în martie 2013, a negocierilor în vederea convenirii **Acordului de comerț liber UE-Japonia**;
- ✓ alăturarea Japoniei, din martie 2013, la negocierile privind **Parteneriatul Transpacific (TPP)** (incluzând 12 țări dezvoltate și emergente din Asia-Pacific);

- ✓ lansarea, în martie 2013, a negocierilor plurilaterale pentru convenirea noului **Acord privind comerțul cu servicii (Acordul TISA)**;
- ✓ începerea, în iulie 2013, a negocierilor vizând **Parteneriatul Transatlantic pentru comerț și investiții (TTIP)** între UE și SUA;
- ✓ lansarea, în noiembrie 2013, a negocierilor dintre **UE și China** în vederea încheierii unui **acord de investiții**.⁴

Iar la aceste inițiative noi se adaugă numeroase alte acorduri de comerț liber, care își așteaptă aprobarea finală sau ratificarea, cum ar fi, de exemplu, cele încheiate între **UE-Canada, China-Elveția și Australia-Coreea de Sud** (UN/DESA, 2014, p. 58).

După cum se apreciază în cercurile OMC, este foarte puțin probabil ca acest trend puternic ascendent să se domolească, întrucât au fost semnate o serie de acorduri care urmează să intre în curând în vigoare, cum ar fi cele dintre UE-Canada și UE-Singapore, sau sunt în curs de negociere, majoritatea lor incluzând parteneri din **diferite regiuni geografice**. În contextul **negocierilor bilaterale**, cele mai importante acorduri sub aspectul ponderii partenerilor în comerțul mondial sunt: Acordul **TTIP** dintre UE și SUA, acordurile UE-Japonia, UE-MERCOSUR, UE-India (**Caseta 1**), Australia-China, Canada-Coreea de Sud și Canada-India. Părțile la uniunea vamală dintre Rusia, Belarus și Kazahstan poartă, la rândul lor, negocieri cu un număr de parteneri, incluzând AELS, India și Noua Zeelandă (WTO, 2014d, p. 54).

În timp ce majoritatea acordurilor comerciale preferențiale sunt **bilaterale**, noile negocieri relevă că se manifestă și tendința de a forma acorduri comerciale preferențiale **plurilaterale** sau de a **consolida acordurile bilaterale existente la nivelul unui grup de membri OMC** (WTO, 2014d, p. 55). Astfel, în regiunea Asia-Pacific, negocierile vizând **Parteneriatul Transpacific (TPP)** au început în martie 2010, dar de fapt la originea lor a stat obiectivul lărgirii acordului Trans-Pacific SEP (cunoscut și ca Acordul Pacific 4 sau P4, notificat la OMC în mai 2007), care a existat între Brunei Darussalam, Chile, Noua Zeelandă și Singapore. Ulterior, acestuia i s-au alăturat Australia, Canada, Malaysia, Mexic, Peru, SUA, Japonia și Vietnam, numărul părților ajungând la 12. Și alte țări din Asia și-au exprimat interesul în a participa la aceste negocieri.

Caseta 1

UE: Inițiative majore în planul acordurilor comerciale preferențiale bilaterale

➤ Negocierile vizând **Parteneriatul Transatlantic pentru comerț și investiții (TTIP)** între UE și SUA, lansate în iulie 2013, urmăresc îmbunătățirea accesului pe piața bunurilor și serviciilor, dar și reducerea barierei în calea investițiilor și achizițiilor guvernamentale. Întrucât în comerțul bilateral majoritatea taxelor vamale sunt deja relativ scăzute, iar o proporție substanțială a acestuia se desfășoară în regim MFN cu taxe vamale zero (în 2012, de exemplu, importurile UE din SUA

⁴ Lansarea negocierilor a fost anunțată la cel de-al 16-lea summit UE-China, din 21 noiembrie 2013, obiectivul declarat fiind stimularea fluxurilor bilaterale de investiții, prin deschiderea piețelor și crearea unui cadru de reglementare mai simplu și mai sigur, bazat pe securitate juridică și previzibilitate sporite. O prioritate-cheie pentru UE este eliminarea barierei din calea investitorilor din UE pe piața chineză. În perioada 17-19 iunie 2014, la Beijing, s-a desfășurat cea de-a treia rundă de negocieri.

scutite de taxe vamale în regim MFN au reprezentat 70,6% din totalul importurilor UE din SUA), părțile vor încerca, de asemenea, să reducă barierele în calea comerțului cu servicii, ca și barierele netarifare și cele de natura reglementărilor, precum standardele tehnice, de mediu și alte standarde. În cazul finalizării cu succes, Acordul **TTIP** ar urma să acopere o proporție semnificativă din comerțul bilateral dintre părți, care în prezent cade sub incidența taxelor vamale în regim MFN. Comerțul bilateral cu bunuri reprezintă circa 16% din comerțul global (**Tabelul 1**). În perioada 19-23 mai 2014, la Arlington (Virginia) s-a desfășurat a 5-a rundă de negocieri UE-SUA, ordinea de zi incluzând: aspecte legate de accesul pe piața bunurilor și serviciilor, investiții, aspecte de reglementare, protecția sănătății animalelor și plantelor, achiziții guvernamentale, drepturi de proprietate intelectuală, comerț electronic și telecomunicații, mediu, forță de muncă, întreprinderi mici și mijlocii, energie și materii prime. În cadrul negocierilor **TTIP**, UE pune accentul mai mult pe principiul recunoașterii reciproce în sectoare specific, iar SUA pe regulile orizontale privind anumite aspecte, precum transparența. Părțile au convenit crearea, după încheierea negocierilor, a unui mecanism de reglementare pe termen lung în scopul eliminării noilor bariere de natura reglementărilor.

➤ În contextul negocierilor pentru convenirea **Acordului de comerț liber UE-Japonia**, lansate în martie 2013, cele două părți au creat 14 grupuri de lucru, care abordează, printre altele, comerțul cu bunuri, comerțul cu servicii, investițiile, concurența, achizițiile guvernamentale și dezvoltarea durabilă. În aprilie 2014, la Tokyo s-a desfășurat cea de-a 5-a rundă negocieri, care a abordat, printre altele, aspecte legate de taxe vamale, măsuri antidumping, taxe compensatorii și măsuri de salvagardare, bariere tehnice, măsuri sanitare și fitosanitare, reguli de origine, facilitarea procedurilor vamale, achiziții publice și protecția dreptului de proprietate intelectuală.

➤ UE negociază în prezent un acord comercial preferențial și cu **MERCOSUR**. Aceste negocieri includ, printre altele, accesul pe piața bunurilor și serviciilor și achizițiile publice. Potrivit așteptărilor, negocierile se vor încheia în 2014, urmând ca toate părțile la MERCOSUR, cu excepția Paraguayului, să piardă accesul preferențial pe piața comunitară în baza schemei SGP a UE.

➤ Din 2007, UE poartă negocieri cu **India** în vederea convenirii unui acord de comerț liber, care va include liberalizarea comerțului cu bunuri și servicii, investițiile, achizițiile guvernamentale și alte subiecte precum drepturile de proprietate intelectuală, concurența și dezvoltarea durabilă.

➤ În afară de negocierile prezentate mai sus, UE negociază în prezent acorduri comerciale preferențiale cu un mare număr de țări și grupări regionale, incluzând: Georgia, Republica Moldova, Singapore, Thailanda, 6 țări din America Centrală, 4 țări mediteraneene, majoritatea țărilor ACP (Africa-Caraibe-Pacific), Comunitatea Andină și Consiliul de Cooperare al Golfului.

Surse: WTO (2014d); UN/DESA (2014); European Commission (2014a; 2014b).

Un alt exemplu de consolidare a acordurilor bilaterale existente este **Parteneriatul Economic Regional Cuprinzător** (Regional Comprehensive Economic Partnership – **RCEP**). Lansate în noiembrie 2012, negocierile **RCEP** au drept obiectiv armonizarea acordurilor existente între cele 10 economii ale Asociației Națiunilor din Asia de Sud-Est (ASEAN) și alte 6 economii (Australia, China, India, Japonia, Coreea de Sud și Noua Zeelandă). Ponderea cumulată în comerțul mondial a părților implicate în **RCEP** și **TPP** este de circa 25% pentru fiecare, iar ponderile lor în PIB-ul global se ridică la 28% și, respectiv, 38%. Comerțul cu bunuri derulat intra-parteneri reprezintă circa 45% și 42% din totalul comerțului în cazul **RCEP** și, respectiv, al **TPP** (**Tabelul 1**). Pe linia inițiativelor de consolidare a acordurilor comerciale bilaterale se înscrie și **Alianța Pacificului**, preconizată a intra în vigoare în 2014, și care include Chile, Columbia, Mexic

și Peru, cu potențialul lărgirii ulterioare pentru a cuprinde și alți parteneri din regiune (Costa Rica și Panama fiind în proces de accesione). În Africa este de amintit **Zona de comerț liber tripartită** între 3 acorduri plurilaterale existente (respectiv, Comunitatea Africii de Est - EAC, Piața Comună pentru Africa de Est și de Sud - COMESA și Comunitatea de Dezvoltare a Africii de Sud - SADC), implicând 26 de părți⁵ (**Tabelul 1**).

Tabelul 1: Caracteristici ale unor acorduri comerciale preferențiale în curs de negociere

Acorduri în curs de negociere	Număr de membri	Pondere în comerțul mondial cu bunuri și servicii, în 2012 (%)	Bunuri		PIB combinat (% din PIB-ul mondial)	Numărul altor acorduri bi- și plurilaterale dintre parteneri
			Comerț intra-parteneri (% din comerțul global)			
			Export	Import		
RCEP	16	24,2	47,1	41,9	28	23
Alianța Pacificului	4	2,7	4,3	3,9	2,8	6
TPP	12	26,3	38,3	46,2	38,3	35
TTIP	2	43,6	14,7	17,2	44,9	0
Acordul Tripartit	26	1,5	26,4	2,1	1,4	4
TISA	23	69,3 ¹	-	-	56,5	

Notă: ¹ Reflectă doar ponderea în comerțul mondial cu servicii.

Sursă: WTO (2014d, p. 55).

O inițiativă **plurilaterală** care se detașează de cele prezentate mai sus, în virtutea caracterului său **sectorial**, este noul **Acord privind comerțul cu servicii (TISA)**, negociat din martie 2013, la nivelul unui grup de 23 de membri ai OMC, dispuși să accelereze demersul de deschidere a piețelor de servicii, în condițiile în care negocierile de până acum în cadrul OMC au avansat nesatisfăcător.⁶ Grupul este constituit din țări dezvoltate și țări în dezvoltare/emergente, care împreună dețin aproape 70% din comerțul mondial cu servicii (**Tabelul 1**). Negocierile **TISA** urmăresc realizarea unui acord ambițios, compatibil cu acordul GATS din cadrul OMC, care să atragă o largă participare și care să fie **multilateralizat** în viitor (Ghibuțiu, 2014, p. 4). Obiectivul declarat este acela de a conveni angajamente de liberalizare a pieței serviciilor, care să asigure îmbunătățirea accesului pe piață, și de a elabora reguli noi și întărite în domeniu.

⁵ Angola, Botswana, Burundi, Comore, Republica Democrată Congo, Djibouti, Egipt, Eritrea, Etiopia, Kenya, Lesotho, Libia, Madagascar, Malawi, Mauritius, Mozambic, Namibia, Rwanda, Seychelles, Africa de Sud, Sudan, Swaziland, Tanzania, Uganda, Zambia și Zimbabwe. Sudanul de Sud negociază în prezent accesionea la EAC, ceea ce va conduce la sporirea numărului partenerilor la 27.

⁶ Noul acord este cunoscut drept **Acordul TISA** (acronimul pentru denumirea în engleză a noului acord – Trade in Services Agreement) pentru a-l departaja de **Acordul GATS** (Acordul general privind comerțul cu servicii) din cadrul OMC, convenit în urma finalizării Runderi Uruguay (1986-1994) și intrat în vigoare odată cu crearea OMC în 1995. Grupul de țări participante la negocierile TISA este format din: UE (contând ca o singură entitate), SUA, Japonia, Elveția, Australia, Canada, Chile, Taiwan (China), Columbia, Costa Rica, Hong Kong (China), Islanda, Israel, Coreea de Sud, Liechtenstein, Mexic, Noua Zeelandă, Norvegia, Pakistan, Panama, Paraguay, Peru și Turcia. În septembrie 2013, Uruguay și-a exprimat dorința de a participa la aceste negocieri.

Numeroase țări în dezvoltare (precum țările BRICS) nu participă la aceste negocieri, dar negociatorii speră ca similitudinile dintre acordurile **TISA** și GATS să le determine să se alătore ulterior. China depune eforturi să se ralieze acestor negocieri, dar este obstrucționată de SUA, care condiționează participarea sa de îndeplinirea în prealabil a anumitor condiții, ceea ce guvernul chinez respinge categoric (Ghibuțiu, 2014, p. 14). Deși negocierile se desfășoară **în afara OMC**, participanții raportează periodic Consiliului pentru comerțul cu servicii din cadrul OMC asupra mersului acestora. De la declanșarea lor în martie 2013, au avut loc 7 runde de negocieri – ultima în perioada 28 aprilie - 2 mai 2014 –, toate derulându-se la Geneva.

3.2 Acordurile comerciale preferențiale și sistemul comercial multilateral

Din perspectiva sistemului comercial multilateral, proliferarea acordurilor comerciale preferențiale plurilaterale de genul **TPP**, **RCEP**, **Alianța Pacificului** ș.a. prezintă interes în măsura în care se dovedesc capabile să *consolideze și să simplifice rețeaua* deosebit de complexă a relațiilor bilaterale și a regulilor comerciale între părți, mai ales că majoritatea părților la **RCEP** și la **TPP** dispun deja de acorduri bilaterale, iar în unele cazuri chiar de mai multe acorduri bilaterale și plurilaterale, cu diferite grade de integrare, la care se adaugă și unele aflate în curs de negociere. De aici rezultă o crengătură stufoasă de reguli care guvernează comerțul dintre țările care sunt părți ale acordurilor, care se suprapun frecvent. Or, rămâne de văzut dacă acordurile în curs de negociere vor consolida relațiile comerciale existente, sau, așa cum s-a întâmplat până acum, le vor adăuga acestora doar un strat în plus de preferințe, fără a le simplifica. Un alt element care trebuie avut în vedere în contextul acestor acorduri este *gradul lor de deschidere față de terți*, nu numai sub aspectul posibilității altor părți de a li se alătura, dar și al caracteristicilor de bază ale regulilor lor de origine sub aspectul stricteții și gradului de toleranță vizavi de terți (WTO, 2014d, p. 57).

În timp ce între acordurile preferențiale plurilaterale în curs de negociere există deosebiri fundamentale sub aspectul conținutului și sferei de cuprindere a negocierilor, ele au în comun faptul că se concentrează cu precădere asupra *barierelor comerciale de natura reglementărilor din interiorul frontierelor* și mai puțin asupra măsurilor tarifare impuse la granițele naționale. În această privință, noile acorduri urmăresc să excedă prevederile existente în cadrul OMC și chiar și pe cele stipulate prin acordurile preferențiale existente. Astfel, de exemplu, negocierile **TPP** includ, alături de accesul tradițional pe piața bunurilor și serviciilor, patru noi subiecte orizontale: coerență în materie de reglementare; competitivitatea și facilitarea tranzacțiilor; întreprinderile de stat; precum și unele aspecte comerciale inedite, neacoperite până acum de majoritatea acordurilor comerciale preferențiale existente, cum ar fi comerțul și investițiile în produse inovatoare și servicii (WTO, 2014d, p. 56). De altfel, **TPP** se dorește a fi un acord de largă cuprindere și de un înalt standard, care să reflecte cerințele unei economii mondiale tot mai globalizate și ale unui comerț internațional desfășurat preponderent

prin rețelele globale de producție controlate de CTN și să servească, implicit, drept **model** pentru reglementarea comerțului pe plan internațional.

Constituie o realitate că rețelele globale de producție domină în prezent organizarea producției, a comerțului și investițiilor în plan global. Potrivit estimărilor UNCTAD (2013a, p. 135), în proporție de circa 80% comerțul internațional cu bunuri și servicii se derulează în cadrul acestor rețele, fie sub formă de comerț intra-firmă, de comerț clasic inter-firme sau comerț generat prin forme nebazate pe participație la capital. Iar în condițiile în care regulile și disciplinele OMC, convenite cu aproape două decenii în urmă, nu au putut fi recalibrate pentru a ține de cont de noile realități comerciale circumscrise rețelelor globale de producție, convenirea de acorduri comerciale preferențiale de factură nouă, de genul **TPP**, s-a dovedit a fi cea mai rapidă și eficientă cale de a răspunde nevoii țărilor de a crea reguli comerciale și investiționale mai puțin restrictive și mai predictibile, menite a le înlesni accesul la aceste rețele.

Până în noiembrie 2013, în contextul Acordului **TPP** au avut loc 19 runde oficiale de negocieri. Întrucât obiectivul inițial de a finaliza aceste negocieri în decembrie 2013 nu s-a realizat din cauza controverselor majore dintre parteneri în privința drepturilor de proprietate intelectuală, participanții au decis prelungirea acestora în 2014 (UN/DESA, 2014, p. 58). Finalizarea negocierilor **TPP** (ca de altfel și a celor vizând **TTIP** între UE și SUA) va depinde, în ultimă instanță, de prelungirea de către Congresul SUA a mandatului Administrației americane de a încheia cu celeritate acorduri comerciale.

Faptul în sine că noile acorduri comerciale preferențiale precum **TPP**, **RCEP**, **Alianța Pacificului** etc. vor include subiecte care nu sunt acoperite de acordurile multilaterale ale OMC reprezintă, fără îndoială, o oportunitate de a negocia noi reguli și discipline în domeniile respective. În același timp, însă, ele pot discrimina pe acei membri ai OMC care nu sunt părți ale acestor acorduri, având drept rezultat desfășurarea negocierilor comerciale cu două viteze (WTO, 2014d, p. 58).

3.3 Temerile legate de acordurile comerciale preferențiale

După cum a reiterat de nenumărate ori directorul general al OMC, Roberto Azevêdo, traiectoriile regionale, plurilaterale și multilaterale de reglementare și liberalizare a comerțului nu se exclud reciproc. Ele coexistă, fiind complementare. De fapt, însuși Acordul General pentru Tarife Vamale și Comerț (GATT), convenit în 1947, nu a reprezentat altceva decât multilateralizarea efectivă a rețelei de acorduri comerciale reciproce convenite până la acea vreme. Sistemul comercial multilateral s-a format tocmai pornind de la aceste inițiative bilaterale și a făcut întotdeauna loc și unor noi asemenea inițiative. De altfel, atât OMC, cât și predecesorul său, GATT, dispun de reguli specifice care permit realizarea unor asemenea acorduri. Ca atare, din perspectiva OMC, demersurile desfășurate în prezent la nivel plurilateral și regional sunt pozitive și oportune. Ele au de jucat un rol bine determinat, contribuind la construirea edificiului regulilor comerciale globale și al liberalizării comerțului (WTO, 2014e). În același timp,

Însă, aceste inițiative **trebuie să coexiste cu sistemul multilateral**, cel puțin din două motive: (1) o serie de subiecte nu pot fi negociate în plan bilateral, întrucât *provocările majore* la adresa comerțului pot fi abordate doar la nivel global, într-un cadru multilateral. Exemplele în acest sens includ: reglementările menite a simplifica procedurile vamale; reglementările financiare sau cele din domeniul telecomunicațiilor; subvențiile în domeniul agriculturii sau al pescuitului, disciplinele privind apărarea comercială (măsurile antidumping sau taxele compensatorii); și (2) coexistența este cerută din *considerente legate de acoperire geografică*, în condițiile în care noile aranjamente regionale și plurilaterale exclud un mare număr de țări – nu doar majoritatea celor mai dinamice țări emergente, dar și cele mai mici și mai vulnerabile.

Ceea ce este îngrijorător în legătură cu noile evoluții din sistemul comercial internațional este mai ales **numărul „mega-acordurilor” preferențiale** în curs de negociere. Negocierile curente implică frecvent părți multiple și/sau părți care dețin ponderi importante în comerțul mondial, iar obiectivele țintesc spre realizarea unei integrări adânci, prin prevederi care exced regulile multilaterale ale OMC (respectiv, de genul „OMC-plus” sau „OMC-extra”⁷) și care urmăresc cu precădere liberalizarea măsurilor de reglementare din interiorul frontierelor naționale, precum: reglementările tehnice, standardele, reglementările sanitare și fitosanitare, serviciile, investițiile, drepturile de proprietate intelectuală, ajutoarele de stat și întreprinderile de stat, achizițiile guvernamentale, concurența, mediul, standardele vizând forța de muncă. În virtutea sferei largi de cuprindere a acestor noi acorduri comerciale, a relevanței economice a partenerilor implicați, ca și a consecințelor pentru stabilirea standardelor în materie de comerț la nivel global, **implicațiile lor pentru sistemul comercial multilateral sunt mult mai mari decât cele ale acordurilor tradiționale încheiate în trecut.**

Chiar dacă teoretic pot fi privite drept inițiative complementare în raport cu sistemul comercial multilateral, aceste mega-acorduri regionale și bilaterale prezintă un **risc major** la adresa acestuia, întrucât pot conduce la fragmentarea sa și mai accentuată și la crearea unor regimuri comerciale multiple, având ca rezultat majorarea costurilor tranzacțiilor comerciale. În plus, aceste acorduri au potențialul de a distorsiona fluxurile comerciale, mai ales prin taxele vamale preferențiale și, deci, discriminatorii.

Și, nu în ultimul rând, există **temeri serioase** privind efectele potențiale asupra țărilor care nu fac parte din noile acorduri comerciale preferențiale, mai ales că acestea ar urma să acopere partea covârșitoare a comerțului internațional. Și este vorba de un număr apreciabil de țări, incluzând deopotrivă cele mai dinamice economii emergente (precum țările BRICS) și cele mai mici și vulnerabile economii. De altfel, analiștii consideră că tocmai temerile legate de impactul acestor noi acorduri au determinat țările BRICS să abandoneze atitudinea lor din ultimii ani de blocare a negocierilor din

⁷ În limbajul OMC, prevederile „OMC-plus” se referă la domenii care constituie deja obiectul unor angajamente asumate în cadrul acordurilor multilaterale, dar presupun angajamente adiționale; prevederile „OMC-extra” se referă la domenii noi, care sunt în afara sferei de incidență a regulilor/disciplinelor multilaterale curente ale OMC.

Runda Doha și să manifeste din nou interes față de procesul de negociere multilaterală din cadrul OMC (Koopman și Wittig, 2014, p. 3).

Pe de altă parte, teama de marginalizare și de consecințele negative pentru competitivitatea economiilor lor au determinat țările în dezvoltare/emergente să-și intensifice eforturile în direcția promovării inițiativelor de integrare regională Sud-Sud. Astfel, urmând exemplul unor inițiative existente, precum cea tripartită între SADC, COMESA și EAC, Uniunea Africană a decis în 2012 să accelereze demersurile pentru crearea Zonei de Comerț Liber Continentale în 2017 și să implementeze, în acest scop, un Plan de acțiune pentru stimularea comerțului intra-african (UN/DESA, 2014, p. 58).

4. Procesul de liberalizare unilaterală *versus* protecționismul comercial

În ultimul deceniu, liberalizarea politicilor comerciale în domeniul tarifar a progresat neconținut în toate planurile – multilateral, regional, bilateral și unilateral –, ceea ce s-a reflectat în **reducerea în continuare a nivelului taxelor vamale** impuse fluxurilor comerciale internaționale.

În țările dezvoltate, taxele vamale au fost fie diminuate în continuare, fie menținute la nivelurile foarte scăzute din anul 2002, iar marea majoritate a țărilor în dezvoltare și-au redus nivelul taxelor vamale, în unele cazuri chiar în mod substanțial. Începând din 2012, media taxelor vamale aplicate importurilor s-a situat sub 1% în cazul țărilor dezvoltate și între 4-10% în țările în dezvoltare (UNCTAD, 2013b, p. 5).

Liberalizarea tarifară s-a manifestat cu intensitate mai mare în anii anteriori crizei (2002-2007), în special în țările în dezvoltare, unde nivelul mediu al taxelor vamale a scăzut cu aproape 5 puncte procentuale. Procesul de liberalizare tarifară a continuat și după 2008, dar într-un ritm mult mai lent. În 2012, nivelul mediu al taxelor vamale aplicate bunurilor importate de țările în dezvoltare s-a situat în general sub 10%, cu excepția unor țări, mai ales din Africa Sub-Sahariană. Pe ansamblul comerțului mondial, nivelul mediu al taxelor vamale a fost de 2% în 2012 (UNCTAD, 2013b, p. 5).

Constituie o realitate că numeroase țări au redus taxele vamale în regimul clauzei națiunii celei mai favorizate (MFN), iar proliferarea acordurilor comerciale preferențiale a contribuit la reducerea în continuare a nivelului taxelor vamale aplicate. Specialiștii UNCTAD estimează că, în 2012, o proporție de aproape 40% din comerțul mondial poate fi considerată pe deplin liberalizată în regim MFN, la care se adaugă un procentaj de 35% din comerț, liberalizat în baza regimurilor tarifare preferențiale (UNCTAD, 2013b, p. 7). Este însă la fel de adevărat că **restul comerțului internațional cade frecvent sub incidența unor taxe vamale substanțiale**. Astfel, la nivelul anului 2012, o proporție de circa 10% din comerțul internațional a fost afectată de taxe vamale de peste 10% în regim MFN și de taxe vamale de peste 7% în regim preferențial. Niveluri relativ înalte ale taxelor vamale caracterizează pe mai departe sectoarele sensibile, iar vârfurile tarifare sunt prezente în tarifele vamale a numeroase țări. Totodată, escaladarea tarifară continuă să fie larg răspândită, în condițiile în care taxele vamale impuse produselor de

consum nu au fost liberalizate în mod substanțial, menținându-se mult mai ridicate decât cele percepute asupra produselor primare sau intermediare. În plus, taxele vamale sunt încă în medie relativ înalte în sectoarele de interes pentru țările cu venituri scăzute, cum ar fi produsele agricole, confecțiile, produsele textile și produsele din piele.

Tendința generală de reducere a nivelului taxelor vamale este în mare parte rezultatul creșterii numărului de acorduri comerciale preferențiale. Aceste acorduri au contribuit într-o foarte mare măsură la liberalizarea și facilitarea comerțului internațional, depășind frecvent liberalizarea tarifară tradițională. Dar, în timp ce majoritatea acordurilor comerciale preferențiale încheiate de țările în dezvoltare au un caracter regional, taxele vamale se mențin relativ înalte în cea mai mare parte a comerțului Sud-Sud. Exporturile țărilor din Asia de Est, spre exemplu, continuă să fie confruntate cu taxe vamale medii de peste 10% pe piețele altor țări în dezvoltare.

Deși taxele vamale s-au diminuat, comerțul internațional este reglementat și influențat de **o mare varietate de politici și instrumente de politică comercială**, care îmbracă tot mai frecvent forma **măsurilor netarifare**, incluzând contingente, restricții în acordarea licențelor, controale înainte de expediere, reglementări de import și export, precum și **bariere tehnice și măsuri sanitare și fitosanitare**. Datele disponibile nu permit evaluarea precisă a tendințelor manifestate în utilizarea acestor din urmă două categorii, dar sugerează importanța lor deosebită. Specialiștii UNCTAD estimează că circa 2/3 din comerțul mondial s-a aflat în 2012 sub incidența diferitelor forme de bariere tehnice, acestea fiind deosebit de frecvente în domeniul produselor energetice, produselor textile, dar și al unor produse prelucrate. Totodată, diversele forme ale măsurilor sanitare și fitosanitare sunt aplicate cvasitotalității comerțului cu produse agricole. Recurgerea la bariere tehnice este mult mai frecventă în țările cu venituri înalte, utilizarea lor tinzând să sporească odată cu nivelul de dezvoltare a țărilor. Barierele netarifare altele decât cele tehnice sunt, la rândul lor, utilizate, dar preponderent de țările cu venituri scăzute. În medie, aceste măsuri continuă să afecteze circa 25% din comerțul internațional (UNCTAD, 2013b, p. 4).

Progresele înregistrate în ultimul deceniu în direcția liberalizării unilaterale a regimurilor comerciale au fost în mare parte subminate de **perpetuarea protecționismului comercial asociat crizei**. În pofida angajamentelor de a se abține de la introducerea de noi măsuri protecționiste – asumate încă la summitul G-20 din noiembrie 2008 și extinse ulterior până în 2016 –, țările au manifestat o tendință cvasigeneralizată de a recurge, în cadrul politicilor lor comerciale promovate în anii de criză și post-criză, la o mare diversitate de asemenea măsuri.

Alunecarea a numeroase țări pe panta protecționismului comercial în contextul crizei din 2008/2009 și perpetuarea acestei atitudini în anii post-criză sunt confirmate de exercițiile periodice de monitorizare a politicilor comerciale desfășurate de OMC și de organisme de monitorizare independente, cum ar fi Global Trade Alert (GTA). Potrivit evidențelor GTA privind politicile promovate de țările G-20 începând din noiembrie 2008, numărul măsurilor protecționiste puse în aplicare de aceste țări a sporit cu 23%

între 2009 și 2012, iar în proporție de 90% aceste măsuri nu au fost încă eradicate (Evenett, 2013). Alături de creșterea numărului măsurilor de îngrijire a comerțului, motive de îngrijorare furnizează profilul protecționismului asociat crizei, și în special **natura sa netransparentă și insidioasă**. Astfel, majoritatea măsurilor introduse în anii de criză și ulterior nu sunt forme tradiționale de protecționism (de ex. taxele vamale), ci forme noi și mai subtile, care ocolesc regulile/disciplinele multilaterale ale OMC, sau nu intră deloc sub incidența acestora (de ex. marea varietate a măsurilor netarifare, precum standardele, sau măsurile care țin de reglementările interne) (Ghibuțiu, 2013, p. 75).

Mai mult decât atât, în condițiile în care ritmul de creștere a comerțului internațional a slăbit notabil – fiind doar de 2,2% în media anilor 2012-2013, potrivit estimărilor OMC (WTO, 2014a) –, s-au acumulat numeroase **semnale certe că presiunile protecționiste au înregistrat o escaladare în ultimii doi ani**. Sunt edificatoare în acest sens datele conținute în raportul anual al directorului general al OMC asupra evoluțiilor din sistemul comercial internațional, publicat la sfârșitul lunii ianuarie 2014. Potrivit acestor date, bazate pe rezultatele exercițiilor periodice de monitorizare ale OMC, în perioada octombrie 2012 - noiembrie 2013 **a sporit cu aproape o treime numărul noilor măsuri de restricționare a comerțului** față de perioada corespunzătoare a anului precedent (WTO, 2014d, p. 18). Astfel, în intervalul octombrie 2012 - noiembrie 2013, au fost înregistrate în total 407 noi măsuri de restricționare a comerțului (incluzând măsurile de apărare comercială), comparativ cu 308 măsuri restrictive introduse în aceeași perioadă a anului precedent. Noile măsuri afectează peste 1,3% din importurile mondiale de bunuri, echivalând cu 240 miliarde de dolari. Și mai grav este însă faptul că noile măsuri restrictive inventariate de OMC în perioada menționată se adaugă stocului existent de restricții în calea comerțului internațional, determinând creșterea continuă a stocului acumulat.

Deosebit de îngrijorătoare este mai ales tendința de escaladare a acțiunilor de apărare comercială întreprinse de diferitele țări ale lumii în perioada octombrie 2012 - noiembrie 2013. Astfel, în această perioadă au fost înregistrate 355 asemenea acțiuni, marea lor majoritate fiind măsuri antidumping și de salvagardare. Ca și în perioada precedentă, numărul noilor acțiuni de remediere inițiate a depășit numărul acțiunilor terminate, respectiv: 217 din totalul măsurilor de apărare au reprezentat **noi** investigații de remediere comercială, acoperind circa 0,2% din importurile mondiale (echivalentul a 40 miliarde de dolari), iar un număr de 138 măsuri au vizat fie terminarea investigațiilor, fie suspendarea taxelor vamale, acoperind circa 0,1% din importurile mondiale (WTO, 2014d, p. 19). De fapt, datele OMC trag un semnal de alarmă că numărul noilor investigații antidumping inițiate în perioada octombrie 2012 - noiembrie 2013 a sporit la nivelul anului de criză 2009, chiar dacă este încă inferior vârfului de 366 înregistrat în 2001 (WTO, 2014d, p. 20). În fine, tendințele manifestate în evoluția raportului dintre măsurile de restricționare a comerțului și cele de facilitare a comerțului sunt, la rândul lor, alarmante. Astfel, numărul noilor măsuri de facilitare a comerțului a scăzut în perioada analizată la 107 (80% fiind reduceri ale taxelor vamale,

urmate de simplificarea procedurilor vamale), comparativ cu 162 măsuri înregistrate cu un an în urmă. Iar dacă ponderea măsurilor de facilitare a comerțului în totalul măsurilor inițiate de țările membre a fost mult mai mare cu un an în urmă (51%), aceasta s-a redus la 38% în perioada octombrie 2012 - noiembrie 2013 (acoperind circa 1,5% din comerțul mondial) (WTO, 2014d, p. 18).

5. Concluzii

Sistemul comercial internațional a intrat pe făgașul unui **proces de fragmentare** ca urmare a proliferării exponențiale a acordurilor comerciale preferențiale – fenomen care s-a accentuat foarte mult în ultimul deceniu. Evoluțiile din 2013 au amplificat și mai mult acest fenomen, prin declanșarea unui mare număr de negocieri în scopul încheierii de noi acorduri comerciale preferențiale – regionale, plurilaterale și bilaterale.

Pe de o parte, se manifestă **incertitudini** considerabile cu privire la **repercusiunile** pe care le vor antrena aceste acorduri în curs de negociere pentru sistemul comercial multilateral. Pe de altă parte, se mențin numeroase semne de întrebare și în legătură cu rezultatele concrete ale demersurilor de finalizare a Rundei Doha, mai ales că pachetul de măsuri convenit la Bali acoperă doar o mică parte a agendei comerciale a Rundei, iar cele mai spinoase probleme – incluzând accesul pe piață al produselor industriale și al serviciilor, subvențiile interne din sfera agriculturii și taxele vamale de import în cazul produselor agricole –, ar urma să fie negociate abia de acum înainte. În plus, nu trebuie scăpate din vedere nici **incertitudinile de natură macroeconomică** care continuă să planeze asupra perspectivelor de revigorare a schimburilor comerciale internaționale. Comerțul nu a reușit încă să-și revină integral după declinul istoric din 2009, continuând să resimtă replicile crizei financiare și economice globale, ceea ce s-a tradus prin încetinirea drastică a ritmului său de creștere în anii recenți și incapacitatea sa de a relua dinamica anterioară crizei. Această stare de fapt alimentează **pericolul escaladării protecționismului comercial** și al **amplificării tensiunilor** dintre partenerii comerciali, mai ales că numeroase țări recurg în continuare la măsuri de restricționare a comerțului, ca reacție la efectele negative ale crizei.

Desigur, regulile și disciplinele OMC vor rămâne pe mai departe în centrul guvernanței globale a comerțului, mai ales că a sporit credibilitatea organizației în urma adoptării „pachetului de la Bali” și a deciziei țărilor membre de a finaliza Runda Doha. În același timp, însă, împărtășim părerea acelor analiști care apreciază că o serie de factori – precum incertitudinea și fragmentarea sistemului comercial internațional, progresele slabe în elaborarea de reguli comerciale multilaterale mai eficiente și mai puternic ancorate în aspectele de dezvoltare, ca și dimensiunea problemelor rămase nesoluționate – vor determina o **reorientare** a atenției în context multilateral **dinspre liberalizarea comerțului** înspre **monitorizarea modului în care sunt respectate regulile comerciale existente**. În paralel, se conturează tot mai pregnant tendința de a aborda angajamentele asumate de membrii OMC în baza **unei geometrii variabile**

(UN/DESA, 2014, p. 63; Koopman și Wittig, 2014, p. 3). Iar aceste tendințe ar putea fi accelerate de impactul potențial al noilor acorduri comerciale preferențiale asupra țărilor în dezvoltare (fie că sunt, fie că nu sunt părți la aceste acorduri), ca și asupra sistemului comercial în ansamblu, în virtutea faptului că noile acorduri „mega-regionale” implică părți multiple și/sau parteneri comerciali majori. Și este vorba mai ales de acele fațete ale impactului care vizează domenii generatoare de efecte de multiplicare, precum măsurile vizând agricultura, măsurile netarifare, politicile industriale, rețelele globale de producție sau mediul (UN/DESA, 2014, p. 63).

În fine nu există nicio îndoială că demersurile țărilor membre ale OMC în direcția încheierii de **acorduri comerciale preferențiale** – regionale, plurilaterale și bilaterale – vor continua neabătut, chiar și în perspectiva optimistă a finalizării negocierilor comerciale multilaterale din cadrul Rundei Doha. Iar concomitent cu proliferarea acestor acorduri, este foarte probabil ca în viitor să asistăm la o intensificare a preocupărilor în direcția încheierii de **noi acorduri plurilaterale în sectoare specifice** (cum ar fi investițiile, concurența, protecția drepturilor de proprietate intelectuală etc.), fie **în cadrul OMC**, fie **în afara** acestuia. În același timp, este de așteptat ca demersurile de deschidere a piețelor în plan **unilateral** să continue și în perspectivă, dar beneficiile de pe urma acestora vor fi pe mai departe contrabalansate de protecționismul comercial, de intensitate relativ scăzută, dar insidios și lipsit de transparență, care a însoțit anii de criză și post-criză.

În aceste condiții, nu putem decât să împărtășim întru totul opiniile acelor analiști care consideră că sistemul comercial mondial se află în prezent într-o stare de flux, fiind marcat de noi evoluții, de schimbări fundamentale și incertitudini majore privind guvernanta sa (Baldwin, Kawai și Wignaraja, 2013, p. 1).

Bibliografie

- Baldwin, R., Kawai, M., Wignaraja, G. (2013) (Eds.). *The Future of the World Trading System: Asian Perspectives*, CEPR, ADB Institute, A VoxEU.org Book, London.
- Dadush, U. (2014, January 14). *How Can The World Trade Organization Stay Relevant?* OP-ED. Disponibil la:
<http://carnegieendowment.org/2014/01/14/how-can-world-trade-organization-stay-relevant/gyfm>
- European Commission (2014a). *5th round EU-US trade talks. Final press conference*. Disponibil la:
<http://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/ttip/>
- European Commission (2014b). *EU and Japan exchange offers to open markets*. Press release, 4 April 2014. Disponibil la: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=1056>
- Evenett, S. J. (2013). *What Restraint? Five Years of G20 Pledges on Trade*. *14th Global Trade Alert Report*. Centre for Economic Policy Research, London. Disponibil la:
http://www.globaltradealert.org/sites/default/files/GTA14_0.pdf.

- Ghibuțiu, A. (17 iunie 2013), Evoluții recente în sistemul comercial internațional. *Tribuna economică*. Nr. 29, pp. 74-80, București.
- Ghibuțiu, A. (2014). Negocierile plurilaterale pentru convenirea unui nou Acord privind comerțul cu servicii. *Revista de Economie Mondială*. Volum 6/Nr.1 /2014, București.
- IMF (2014), *World Economic Outlook April 2014, Recovery Strengthens, Remains Uneven*, World Economic and Financial Surveys, Washington D. C.
- Koopmann, G., Wittig, S. (2014, January/February). Whither WTO – The Multilateral Trading System after Bali. *Intereconomics*. Volume 49, No.1.
- Lamy, P. (2013, July 29). Looking back, moving forward. *VOX*. Disponibil la: <http://www.voxeu.org/article/looking-back-moving-forward>.
- OECD (2014). *OECD Economic Outlook*, Preliminary Version, 95, May, Paris.
- The World Bank (2014, January). *Global Economic Prospects. Coping With Policy Normalization in High-Income Countries*. Volume 8, Washington D. C.
- UNCTAD (2013a), *World Investment Report 2013. Global Value Chains: Investment and Trade for Development*, United Nations, New York and Geneva.
- UNCTAD (2013b). *Key Statistics and Trends in Trade Policy*, UNCTAD/DITC/TAB/2013/2, Geneva. Disponibil la: <http://unctad.org/en/pages/PublicationWebflyer.aspx?publicationid=685>.
- UN/DESA (2014). *World Economic Situation and Prospects 2014*, January, United Nations, New York.
- WTO (2013, December 7), *Ministerial Conference, Ninth Session Bali, 3-6 December 2013, BALI MINISTERIAL DECLARATION*, WT/MIN(13)/DEC/W/1/Rev.1, Geneva.
- WTO (2014a, April 14), *WORLD TRADE 2013, PROSPECTS FOR 2014. Modest Trade Growth Anticipated for 2014 and 2015 Following Two Year Slump*, Press Release, PRESS/721, Geneva.
- WTO (2014b, April 8), *NEWS ITEMS, ECONOMIC RESEARCH: WORKING PAPER — ERSD-2014-06, Bali trade facilitation deal challenged conventional WTO wisdom, new paper says*, Geneva.
- WTO (2014c, April 7), *NEWS ITEMS, GOVERNMENT PROCUREMENT, Revised WTO Agreement on Government Procurement Enters Into Force*, Geneva.
- WTO (2014d, January 31), *OVERVIEW OF DEVELOPMENTS IN THE INTERNATIONAL TRADING ENVIRONMENT, ANNUAL REPORT BY THE DIRECTOR-GENERAL, WT/TPR/OV/16*, Geneva.
- WTO (2014e, April 8). *WTO NEWS: SPEECHES — DG ROBERTO AZEVEDO. Azevêdo: Our aim now should be nothing less than to complete the Round and do it quickly*, Geneva.